

Juryrapport Glazen Globe 2019

Elk jaar aan het begin van de herfst vindt de Kinderboekenweek plaats. Een van de prijzen die zal worden uitgereikt is de Glazen Globe. Dit is de tweejaarlijkse prijs van het KNAG voor het beste geografische kinderboek. De jury las en herlas tientallen boeken, vergaderde bijna maandelijks in Utrecht, stelde een shortlist samen en koos na ampel beraad een winnaar: *Palmen op de Noordpool* van Marc ter Horst.

Klimaatverandering

Boeken over klimaatverandering zijn er in alle soorten en maten. De jury van de Glazen Globe heeft tal van informatieve boeken gelezen over dit onderwerp, maar ook romans, prentenboeken en zelfs een sprookje voor volwassenen. Toch is schrijver Marc ter Horst er samen met illustrator Wendy Panders in geslaagd om het verhaal van klimaatverandering op een originele manier te presenteren. En hoewel het in essentie een kinderboek is, geschikt voor lezers vanaf tien jaar, is het boek eigenlijk ook voor volwassenen een *must-read*. Door middel van zijn onuitputtelijke feitenkennis en humoristische schrijfstijl weet de schrijver namelijk ook oudere lezers moeiteloos te boeien. Het complexe klimaatvraagstuk wordt op een complete, samenhangende en begrijpelijke manier geanalyseerd, zonder dat het belerend of kinderachtig wordt. En omdat elke pagina van het boek ook nog eens doorspekt is met hapklare geografie, kon de jury eigenlijk niet om dit boek heen.

Verleden

Tijdens het lezen van het boek wordt de lezer uitgedaagd om een afgewogen mening te vormen over het klimaatvraagstuk. Een degelijke kennisbasis is daarbij onontbeerlijk, dus de eerste hoofdstukken van het boek richten zich op de historisch-geografische context. Bijna alle disciplines van de fysische geowetenschappen komen aan bod: geologie, stratigrafie, glaciologie, paleoklimatologie, dendrochronologie, meteorologie, biogeografie en nog veel meer. Bij het beoordelen van dit type boeken vindt de jury meestal wel een of meerdere geografische flaters, maar hoewel Marc ter Horst zeker niet de veilige weg kiest hebben we geen fout kunnen ontdekken. Logisch ook, want wetenschappers zoals Peter Kuipers Munneke en Bernd Andeweg hebben de inhoud van het boek vanuit ieder hun eigen discipline gecontroleerd op onvolkomenheden. Voeg daar de vele kleinschalige proefjes en de klimaatbingo aan toe en je hebt een boek dat ook zeer geschikt is voor toepassing in de bovenbouw van het basisonderwijs en alle jaren van het voortgezet onderwijs.

Heden

Klimaatverandering is actueel en relevant, maar veel kinderboekenschrijvers die zich aan dit thema wagen komen niet verder dan het simpelweg verklaren van verschijnselen en het creëren van bewustwording. *Palmen op de Noordpool* gaat een paar stappen verder. Typisch geografische werkwijzen worden ingezet om actuele vraagstukken te analyseren. Zo worden verschijnselen als hooikoorts, processierupsen en mediterrane draaigatjes bijvoorbeeld niet alleen maar afgeschilderd als negatieve symptomen van opwarming. Ze worden objectief in hun geografische context geplaatst, waarbij het veranderen van schaalniveau en het wisselen van perspectief steeds tot andere conclusies leiden. Zo wordt de lezer uitgedaagd om zelf verbanden op te sporen en relaties te leggen tussen verschillende gebieden en tussen verschijnselen binnen een bepaald gebied. En dan mag je als lezer gelukkig zelf je conclusies trekken. Natuurlijk kan een boek voor deze doelgroep niet tot in de details genuanceerd zijn, maar de gebruikte simplificaties zijn treffend. Door middel van relativerende metaforen worden ingewikkelde klimaatdiscussies vertaald naar de leefwereld van het kind. Bijvoorbeeld de uitstoot van CO₂: "het is hun schuld", dat zeggen westerse landen over India en China en dat zeggen

India en China over westerse landen. Het lijkt wel een stel ruziënde kinderen. En dan staan er ook nog 190 andere kinderen omheen te schreeuwen. "China heeft gelijk!" "Ja maar jij stoot ook teveel uit, Rusland!" "Ja maar jij moet niet zoveel bomen kappen Brazilië!" "Ja maar Engeland was begonnen!" Dat geruzie vindt ieder jaar opnieuw plaats op een grote klimaatconferentie ergens op de wereld.

Boreas - De jury heeft tot op het laatste moment getwijfeld tussen Palmen op de Noordpool en de vierdelige boekenreeks over Boreas, die met zijn ouders de wereld rond zeilt. Onderweg maken ze allerlei spannende avonturen mee en de achterliggende geografische processen, zowel fysisch als sociaal, worden uitvoerig besproken. In 2018 kwam het laatste deel van deze door Mina Witteman geschreven serie uit onder de naam Boreas en de vijftien vrienden. Hoewel de boeken een aaneengesloten verhaal vormen, zijn ze ook afzonderlijk goed te lezen. Avontuurlijke lezers vanaf tien jaar zullen de drang voelen om de boeken in een keer uit te lezen, want het lijkt alsof je zelf op reis bent. Zo goed geschreven en zo goed doorwrocht. De jury vond het jammer dat het laatste deel van de wereldreis zo snel verliep, want we hadden graag nog meer avonturen van Boreas gelezen.

Toekomst

Wat voor de jury echt doorslaggevend is geweest, is de manier waarop de toekomstscenario's aan de lezer worden gepresenteerd. Duurzaamheid staat daarbij centraal, maar kant en klare oplossingen worden niet gegeven. De lezer zal zelf de kennis uit het verleden en de ontwikkelingen in het heden op een creatieve manier moeten toepassen om te beoordelen in hoeverre de wetenschappelijke oplossingen zinvol zijn. Sommige van die ontwikkelingen zijn reeds in een vergevorderd stadium, zoals kweekvlees, hyperloop capsules en CO₂ opslag in lege gasvelden, maar gelukkig komen ook wildere plannen aan bod die zich pas de komende jaren verder zullen ontploegen. Thoriumcentrales bijvoorbeeld, of wit asfalt, of vliegen op frituurvet, of onbemande schepen die grote hoeveelheden zeewater verdampen, of een zwerm van miljarden dunne schijfjes in de ruimte die samen een deel van het zonlicht tegenhouden. Allemaal serieuze opties, maar wel symptoombestrijding. "Als we de opwarming met dit soort trucs tegengaan, is er minder noodzaak om klimaatverandering echt aan te pakken. Terwijl er genoeg uitvindingen klaarliggen die daarbij kunnen helpen. Elektrisch rijden bijvoorbeeld. Nog niet zo lang geleden zaten alle telefoons vast met een snoer. Heb je enig idee hoe maf dat eruitzag? Over 20 jaar zullen kinderen net zo raar tegen auto's met een uitlaat aankijken. Over 20 jaar is een auto met een uitlaat net zo ouderwets als nu een telefoon met een snoer." Maar het boek gaat nog veel verder, want door middel van dit soort redeneringen kun je zelfs nog honderden jaren vooruit in de tijd. En dan is het helemaal niet ondenkbaar dat de skiliften in de Alpen worden afgebroken of dat er wijnbouw plaatsvindt in Scandinavië. En wat te denken van een algeheel verbod op palmolie, jassen gemaakt van zonneceltextiel, gekko's in je achtertuin of opnieuw Palmen op de Noordpool.

Niet zeuren

Argumenten van klimaatkenners en klimaatontkenners hebben de laatste decennia een groot welles-nietesspelletje gevoed. Wat dat betreft neemt de auteur wel duidelijk stelling: "Ik heb goed nieuws en ik heb slecht nieuws. Het slechte nieuws is dat er niet zoveel goed nieuws is als het gaat om klimaatverandering." Toch is het boek uitgesproken positief en het relativerende vermogen van de schrijver zorgt ervoor dat de lezer zich niet schuldig of terneergeslagen gaat voelen. Zo mag je bijvoorbeeld best af en toe een saucijzenbroodje eten, of lekker op vakantie gaan, want anders ga je het verbeteren van de wereld nooit volhouden. Ter compensatie wordt *Palmen op de Noordpool* klimaatvriendelijk gedrukt bij drukkerij Tienkamp in Groningen. "Als je goed om je heen kijkt zie je dat we al hartstikke goed bezig zijn met zijn allen. Dat hele welles-nietes is achterhaald. De grote klimaatverandering-verandering is allang begonnen. Doe je ook mee?"

Wouter van den Berg - jurylid Glazen Globe